

Terms and Conditions

The Library provides access to digitized documents strictly for noncommercial educational, research and private purposes and makes no warranty with regard to their use for other purposes. Some of our collections are protected by copyright. Publication and/or broadcast in any form (including electronic) requires prior written permission from the Library.

Each copy of any part of this document must contain there Terms and Conditions. With the usage of the library's online system to access or download a digitized document you accept there Terms and Conditions.

Reproductions of material on the web site may not be made for or donated to other repositories, nor may be further reproduced without written permission from the Library

For reproduction requests and permissions, please contact us. If citing materials, please give proper attribution of the source.

Imprint:

Director: Mag. Renate Plöchl

Deputy director: Mag. Julian Sagmeister

Owner of medium: Oberösterreichische Landesbibliothek

Publisher: Oberösterreichische Landesbibliothek, 4021 Linz, Schillerplatz 2

Contact:

Email: [landesbibliothek\(at\)ooe.gv.at](mailto:landesbibliothek(at)ooe.gv.at)

Telephone: +43(732) 7720-53100

Geschichte der Juden in Turnau.

Bearbeitet von
Hugo Seger, Turnau.

O Židech v Turnově (něm. Turnau) zmiňuje se místy dr. J. V. Š i m á k v I. a III. díle svých „Příběhů města Turnova“ i J. P r á š e k v „Dějínách města Turnova nad Jizerou“. Z těchto knih sebrána a sestavena je následující historie židovstva v T.

Doba nová a poslední je zpracována dle zápisů obce židovské.

Stopy o. ž. v T. sahají daleko do minulosti. Rozvoj o. ž. souvisel zde s finanční tísni pana Krajíře z Krajků. Tomu nelze se diviti, neboť pan Krajíř vedl nákladné stavby, opravil zámek na Hrubém Rohozci, i zámek brandejský. Při obnovení městských knih turnovských r. 1526 byla o. ž. zde již dokonale zřízena.

Jednotliví členové obce sídlieli buď v domech předměstských v ulici Židovské nebo nabývali i domů ve vnitřním městě. Správu vedl rychtář, ale občanské záležitosti příslušely radě konšelské.

Později upraven byl i poměr náb. o. ž. k obci městské ve příčině synagogy a sepultury. Ze zápisu na novou synagogu z r. 1719 jde najevo, že městská obec dala židům právo zříditi si gynagogu i sepulturu.

První synagogu měli židé v ulici Jičínské (č. 299) a sepultura byla v sousedství domu a sahala až do nynějšího pivovaru Svobodova v ulici Sobotecké (podle vypravování majitele pivovaru). Nápisy na náhrobních kamenech dosud zachovaných sahají až do počátku 17. stol.

Společenské postavení židů bylo snižené a opovržené. Živnost měli v lichvě a ve všelikém obchodu; zabývali se kramářstvím, řemesly a měli obchodní spojení i se sousedními a vzdálenějšími městy. Městský řád r. 1568 prikazoval susedům, aby židů v ničem nefedrovali, cizího žida nesměl hospodář přijmouti a učiniti mu pohodlí, až přinesl mu jistotu od pána. O trzích směl žid kupovati až po kopcích křesťanských.

První žid, o němž zápisy mluví, je M o j ž í š, řečený kloboučník. R. 1527 splácí na dluh 5 kop svému zeti Jakubovi židu. Ostatek byl mu odpuštěn. R. 1534 má dům v Hruštické ulici, ale prodlužený. Přípovídají se naň věřitelé Ješek žid pro dluh 25 kop, čtyři měšťané, jižto ručili za žida v 50 kop. míš. za víno na Kost, Jan z Biberstejna na Kosti měl dluh a spravedlnost na gruntě u Mojžíše žida v ulici Hruštické 251. Jiřík Tarant a Zalman žid, rukojmí v 50 kop. míš. za šafrán u Petra Trněného v Boleslavi. O dům ten žid přišel. R. 1533 vdává Mojžíš dceru svou Magdalenu Benešovi, synu Barocha žida z Litoměřic; věnem dal jí druhou půli. Byl to dům nejspíše v ulici Jičínské, neboť r. 1537 Vaněk, někdy písař skalský, zabavil Mojžíšovi dům, „v němž bydlí nad šatlavou“, pro dluh 17 kop 8 gr. za třesně; téhož Mojžíše upomíná Dorota Hladomřice o dluh za krávu.

Zetové Mojžíšovi zůstávali též v městě. Jakub žid

Dějiny Židů v Turnově.

Zpracoval
Hugo Seger v Turnově.

ještě r. 1557, Beneš žid r. 1535, kdy prodal k obci svých 39 kop na domě Šimona Ptáčka za 24 kop hotových.

Výše uvedený Ješek má r. 1546—1548 dluh za korenění u nebožky Doroty bednářky. Zalman r. 1535 drží dům v městě, koupený od Jiř. Taranta, snad někdy Mojžíšův. R. 1542 ručí zaň Vaněk kožíšník v 60 kop. u pana Jana z Bibrstejna na Kosti.

R. 1528 v Praze před soudem stojí Raychil židovka z T. Téhož r. David žid prodal 27 kop míš. peněz gruntovních na domě Jiříka bednáře.

I s á k žid, řeč. rychtář, měl r. 1529 dům v městě u Hradeb, peníze na domě v rynku a pohledávky i kolik lidí. Žena jeho sluje S á r a. R. 1538 vyhořel a půjčil mu pán 15 kop. Umřel asi 1545 a dům po něm koupil pan Jiří Loukovský. Dceru svou Marianu vdal r. 1536 za Jeremiáše žida, obchodníka s kožemi.

K o l m a n žid, snad bratr Isákův, žil v T. r. 1537 až 1546, A r o n žid má r. 1537—1542 dům na Trávnice; 1542 dluhuje pražskému velkokupeci Zikmundovi z Fraysku, pánu z Bibrstejna, za ovce sedlákům ze Sentiškova a Ouře.

Židovka Kutra r. 1547 kupovala kment a věci krámské. Žid Chaim se ženou Markétou r. 1557 koupil dům v ulici Hruštické.

Isák Turek r. 1552—1557 měl v městě dům a obchod. Potom odstěhoval se do Polska, říkali, Izák Čech de Colo. R. 1562 zplnomocňuje pražské souvěrce Marka a Davida, aby vymáhali v T. peníze za jeho dům.

Později u soudu městského objevují se r. 1587 židovka Dorota, r. 1588 Šimon žid a r. 1591 Lazar.

Před dobou bělohorskou bylo v T. na 300 domů. Požárem r. 1643 zničeno bylo 119 domů a zpustlo asi 15. Zbylo tedy asi 170 domů.

Berní rolla z r. 1562—1564 uvádí 46 domů, 35 chalup a 110 domků, 9 domů žid. usedlých, 16 míst susedských, 5 chalupnických, 16 domků a 7 žid., tedy pustých bylo 84.

Revise berní r. 1713 čítá 154 domů susedských, 91 ostatních, celkem 245. R. 1707 hrozný oheň strávil 177 domů, takže zbylo po ohni pouze 68 domů zachovalých v celém městě.

Když r. 1805 zavedeno bylo druhé číslování, bylo domů celkem 372, z nichž 21 žid. Od těch dob počet domů vzrůstá. Domy žid. obdržely pak asi r. 1875 místo dosud římského číslování čísla nová, běžná.

Po hrozném požáru r. 1643, kdy téměř celý T. vyhořel, nastaly veliké změny. Mnohé domy úplně zanikly, jiné dostaly se koupí novým majitelům. Také žid. škola změnila sídlo své. Dne 4. března 1647 koupili Lebl Marek a Beneš, starší židé, od Václava Derulina domek na obci a při témž domku č. X, nyní